

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»**

Кафедра вокально-хорової підготовки
Кафедра музично-інструментальної підготовки

ОСАДЧА Т.В., МАМИКІНА А.І.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКИЙ ПРАКТИКУМ»**

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 025
Музичне мистецтво 1 року навчання

*Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 16 від 30.05.24 р.)*

Рецензенти:

Савенко С.М., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хорового диригування Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової

Грінченко А.М., канд. пед. наук, доцент кафедри музично-інструментальної підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса).

Укладачі: Осадча Т.В., канд. пед. наук, доцент кафедри вокально-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса).

Мамикіна А.І., старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса).

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни: «Музично-виконавський практикум» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 025 Музичне мистецтво : методичні рекомендації. Одеса : Університет Ушинського, 2024. 48 с.

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Музично-виконавський практикум» містять зміст і завдання (питання) самостійної роботи, до заліку, теми індивідуальних навчально-творчих завдань. Рекомендовано для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 025 Музичне мистецтво першого року навчання з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних під час навчання.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Пояснювальна записка.....	6
2. Самостійна робота здобувача.....	13
2.1 Методичні рекомендації до організації самостійної роботи здобувачів...	14
3. Індивідуальне навчально-творче завдання	36
4. Глосарій.....	37
5. Італійська музична термінологія.....	41
6. Диригенські схеми.....	46
6. Рекомендовані джерела інформації.....	47

ВСТУП.

Проблема фахової підготовки вчителя музичного мистецтва у світі сучасної соціокультурної ситуації набуває все більшої актуальності. У зв'язку з специфікою фахової діяльності саме вчителю музичного мистецтва належить важлива роль у формуванні духовної культури підростаючого покоління. Твори різних епох, стилів, жанрів та музичних форм впливають на загальнокультурні орієнтири студентів, спонукають до розвитку музичних та творчих здібностей, і підвищують рівень професійної кваліфікації. Навчальна дисципліна «Музично-виконавський практикум» пов'язана з підготовкою фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності, що передбачає формування навичок художньо-аналітичного опрацювання інструментальних, хорових музичних творів та володіння методиками удосконалення виконавської діяльності.

Необхідною умовою успішної фахової діяльності вчителя музичного мистецтва є вміння виконувати музичний твір з застосуванням власного досвіду у процесі роботи над виконанням. Така робота базується на знаннях, вміннях, професійно важливих якостях музиканта, які отримуються у процесі учбових занять, репетицій, концертних виступів.

Самостійна робота студентів над музичним твором має за мету розвиток технічних умінь та навичок, формування художньо-естетичного сприйняття музичних образів, здатності до творчої самореалізації та створення яскравої індивідуальної інтерпретації.

На індивідуальних заняттях з «Музично-виконавського практикуму», які складаються з диригентської і інструментальної підготовки, студент опановує технічні прийоми виконання твору, а в самостійній роботі – закріплює, удосконалює, виробляє властиві тільки йому способи художньо-змістового відтворення нотного тексту.

Зміст навчальної дисципліни є інтегративним, зокрема він ґрунтується на знаннях студентів з дисциплін «Хоровий клас», «Основи теорії музики та практичного музикування», «Виконавська підготовка (за напрямом)».

1.ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета навчальної дисципліни «Музично-виконавський практикум»:. підготувати фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності, що передбачає формування навичок художньо-аналітичного опрацювання інструментальних, хорових музичних творів та володіння методиками удосконалення виконавської діяльності.

Реалізація мети забезпечує формування мотивації щодо використання набутих знань у професійній діяльності і досягнення результатів навчання за програмою дисципліни завдяки відповідному навчальному змісту.

Очікувані програмні результати навчання

ПРН 3. Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності.

ПРН 5. Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.

ПРН 8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 20. Здатність впроваджувати принципи і технології міждисциплінарного синтезу, полікультурної та поліхудожньої інтеграції знань і вмінь у музично-виконавській та мистецько-педагогічній творчості.

Очікувані результати вивчення дисципліни

Унаслідок опанування дисципліни здобувачі мають

знати:

- методики удосконалення виконавської діяльності.
- музично-аналітичні основи визначення драматургії у хорових та інструментальних творах в процесі створення інтерпретаційних концепцій у диригентській та інструментальній виконавській діяльності;

- смислові та жанрово-стильові складові музичної мови;
- терміни та поняття, що складають категоріальний апарат диригентсько-хорового та інструментального виконавства;
- принципи та технології міждисциплінарного синтезу, поліхудожньої інтеграції знань і вмінь у музично-виконавській діяльності;

уміти:

- застосовувати методичні засади удосконалення виконавської діяльності;
- визначати драматургію та жанрово-стильові ознаки музичних творів відповідно авторському задуму;
- здійснювати аналіз структурно-смислових та виконавсько-стильових елементів музичних творів у хоровому диригуванні та інструментальному виконанні в процесі створення художньої інтерпретації;
- оперувати термінами та поняттями у процесі роботи над диригентсько-хоровими та інструментальними музичними творами;
- втілювати принципи та технології міждисциплінарного синтезу, поліхудожньої інтеграції знань і вмінь у музично-виконавській діяльності

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Загальні компетентності:

- ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- ЗК 7. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК 12. Здатність працювати автономно
- ЗК 14. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 15. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

Спеціальні компетентності:

- СК 2. Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності.

СК 4. Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.

СК 6. Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.

СК 8. Здатність здійснювати диригентську діяльність.

СК 9. Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.

СК 11. Здатність оперувати професійною термінологією.

СК 12. Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.

СК 17. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.

СК 19. Здатність використовувати міждисциплінарну інтеграцію музикознавчих, музично-інструментальних та вокально-хорових знань і вмінь як методичну платформу формування власної музично-виконавської культури.

**ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:**

– сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;

– бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;

– ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;

– сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Індивідуальні (практичні) завдання	0	Завдання не виконано
	1-3	Здобувач виконує програму не в повному обсязі. Недостатньо розуміє зміст використаної у практичних завданнях музичної термінології, технологію взаємозв'язку знань та умінь у виконавській діяльності. Не повно і не самостійно вибудовує драматургію музичного твору. Створення художньої інтерпретації музичного потребує постійної корекції. У складанні виконавської концепції твору та виконанні допускає помилки. Недостатньо демонструє техніку та виразність у виконанні.
	4 -7	Здобувач виконує програму в повному обсязі, але з незначними недоліками. У достатньому обсязі розуміє музичні терміни та завдання практичної роботи, взаємозв'язок знань та умінь у виконавській діяльності. Вміє вибудовувати драматургію музичного твору, але за допомогою викладача. Здатний аналізувати основні елементи музичної мови твору та скласти його інтерпретаційний план, але з певними недоліками. Допускає незначні неточності виконання у процесі втілення художнього образу твору. У демонстрації техніки іноді не вистачає вільності.

	8-11	<p>Здобувач виконує програму у повному обсязі. Розуміє і оперує музичною термінологією, повністю розуміє зміст використаної у практичних завданнях музичної термінології, взаємозв'язок знань та умінь у виконавській діяльності Самостійно та аргументовано вибудовує драматургію музичного твору та складає його інтерпретаційну концепцію. Досконало втілює художній образ твору у процесі його виконавської презентації. Демонструє вільне володіння технікою та виразність у виконанні.</p>
Самостійна робота	0	Завдання не виконано
	1-3	<p>Здобувач частково опрацьовує нотний текст. Недостатньо володіє механізмами самостійного визначення драматургії музичного твору. У створенні художньої інтерпретації потребує сторонньої допомоги. Демонструє не завжди доцільне застосування художніх та технічних прийомів виконавської діяльності. Припускає окремих помилок у виконавській презентації. Частково контролює і не завжди аналізує власне виконання.</p>
	4-8	<p>Здобувач опрацьовує нотний текст у повному обсязі, але з незначними помилками. Володіє механізмами самостійного визначення драматургії музичного твору, але повільно і не в повному обсязі. Достатньо обізнаний у художньо-інтерпретаційній діяльності. Демонструє впевнене застосування технічних та художніх виконавських прийомів. Контролює, але не завжди повно аналізує власне виконання.</p>

	9 -12	Здобувач опрацьовує нотний текст без помилок і в повному обсязі. Володіє механізмами самостійного створення індивідуально-художньої інтерпретації музичного твору у повному обсязі. Всебічно обізнаний у художньо-інтерпретаційній діяльності. Демонструє впевнене застосування технічних та художніх прийомів у практичних ситуаціях виконавської презентації. Контролює і аналізує власне виконання.
Індивідуальне навчально-творче завдання: (художньо-виконавська презентація твору за вибором)	0	Завдання не виконано
	1 - 4	Здобувач презентує музичний твір напам'ять, але припускається незначних текстових і виконавських помилок. Здатний створювати інтерпретацію музичного твору, але не завжди глибоко розкриває загальний зміст, характер та художній образ у виконавській презентації. У технічному відношенні визначаються деякі недоліки.
	5 - 8	Здобувач презентує музичний твір напам'ять, демонструючи текстову і виконавську точність. Художньо-виконавська презентація переконлива, емоційна, відповідає образному змісту і характеру твору. Демонструє технічно-виконавську спроможність.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (залік) - 1 семестр

Для навчальної дисципліни «Музично-виконавський практикум» навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку, студент отримує під час участі у

практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи. Для заліку мінімальна кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів-60.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (академзвіт) - 2 семестр

Для навчальної дисципліни «Музично-виконавський практикум» навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі академзвіту. Допускається за умови виконання ІНТЗ. Виконання музичних творів напам'ять. Передача у виконанні відповідного характеру, темпу творів з урахуванням жанрово-стильової відповідності.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість	Форма контролю
		годин	
		Денна	
	1 семестр		
1	Тема 1. Визначення складових диригентського апарату.	9	Індивідуальна перевірка практичних завдань залік
2	Тема 2. Формування початкових інструментальних навичок гри на музичному інструменті.	10	
3	Тема 3. Оволодіння базовими навичками диригентської діяльності.	9	
4	Тема 4. Формування артикуляційно-інтонаційної виразності на матеріалі різножанрової старовинної музики (у оригіналі або в спрощеному перекладі).	10	
	Всього за 1 семестр:	38	
	2 семестр		
5	Тема 5. Засвоєння основних диригентських засобів для мануального втілення нескладних хорових творів у розмірі 3/4 у помірному темпі.	9	Індивідуальна перевірка практичних завдань академзвіт
6	Тема 6. Ознайомлення з різноманітними артикуляційними прийомами та звуковидобуванням на прикладі творів епохи класицизму (у оригіналі або спрощеному перекладі).	10	
7	Тема 7. Формування музично-виконавських навичок диригування у розмірі 2/4 та 4/4.	9	
8	Тема 8. Формування навичок виразного виконання на матеріалі творів українських композиторів.	10	
	Всього за 2 семестр:	38	
	ВСЬОГО ГОДИН:	76	

2.2. Методичні рекомендації до організації самостійної роботи

1 семестр

Програма навчальної дисципліни :

Змістовий модуль 1. Формування базових навичок диригентської та інструментальної діяльності.

Тема 1. Визначення складових диригентського апарату.

Ознайомлення з будовою диригентського апарату. Розуміння вимог до диригентської постави. Налаштування диригентського апарату. Опрацювання основ диригентської постави (положення корпусу, голови, рук, ніг). Усвідомлення значення положення голови та обличчя, виразності погляду та міміки, артикуляційної чіткості. Урахування індивідуальних особливостей диригентського апарату здобувача. Виконання спеціальних вправ, призначених для загального звільнення диригентського апарату та усунення м'язових затискань.

Питання для самостійної роботи:

1. Диригентська постава – положення голови, корпусу, рук та ніг.
2. Диригентський апарат, його функції.
3. Будова диригентського апарату та його складові частини.
4. Функції правої та лівої рук та їх висотні положення.
5. Опрацювання елементів диригентської техніки, їх координація з мімікою та поглядом.

Завдання 1:

- виконання вправ щодо вироблення основної диригентської позиції
- виконати пряму поставу корпусу та підняття пліч, відведення їх назад і звільнення (повторити кілька разів).

Завдання сприяє опрацюванню відчуття вільного стану, усуненню напруги в м'язах плечового пояса, корпусу.

- виконати повільне підняття рук від пліча перед собою, кисті вільно звисають; затримка їх у такому положенні з наступним розслабленням. Руки вільно падають уздовж корпусу. Робити кожною рукою по черзі, потім разом.

- досягти стійкого положення корпусу - підвестися прямо, руки опущені вздовж корпусу, ноги трохи розставлені. Опрацювати згинання рук у ліктях з просуванням їх вперед та трохи піднятими кистями. Долоня звернена вниз, пальці «округлі», спрямовані вперед.

Завдання сприяють досягненню загального звільнення, виховання відчуттів цілісності рук та взаємозв'язку їх окремих частин (кисті, передпліччя, пліча).

Завдання 2:

- виконати пряму поставу корпусу, підняття однієї руки вгору (вдих) з наступним кидком її вниз (видих) та вільно похитати її внизу маятникообразним рухом; виконувати по черзі та обома руками.

Завдання сприяє досягненню відчуття тяжкості та вагомості всієї руки від плеча у падінні та розслабленні після нього.

- виконати ускладнений варіант вправи : після підняття руки вгору звільнити руку частинами - спочатку падає кисть, потім передпліччя та пліче.

- виконати падінні руки без зупинок. Усі частини рук звільняються миттєво, їх як би «висмикується стрижень», і вони м'яко зісковзують уздовж тулуба.

Завдання сприяє досягненню відчуття контрасту напруги витягнутої руки вгору і миттєвого її розслаблення.

Виконання вправ, в основі яких лежить круговий рух:

- виконати підйом повільної правої (лівої) руки у ліву (праву) сторону, малювання кола вздовж корпусу при регульованому диханні «вдих – видих».

Завдання сприяє досягненню свободи плічового суглобу.

- виконати ускладнений варіант: одночасно двома руками в різні боки, а потім в одну в паралельному русі. Надалі кругові рухи прискорюються.

Завдання сприяє досягненню відчуття повністю звільненої руки.

- виконати вправи у перпендикулярній площині тулуба (у напрямку вперед і назад):

- виконати рівномірного кола цільною рукою від пліча, рухом руки від ліктя, рухом кисті (променево-зап'ясткового суглобу) у помірному темпі з

природним прискоренням у падінні та уповільненням після нього у різних напрямках та темпах.

Завдання призначені досягненню відчуття цілісності рук та взаємозв'язку їх окремих частин (кисті, передпліччя, пліча), виробленню відчуття м'язового напруження та розслаблення.

Тема 2. Формування початкових інструментальних навичок гри на музичному інструменті.

Осмислення та розвиток виконавського апарату інструменталіста. Пристосованість рук до інструменту. Оволодіння різними технічними та звуковими навичками гри. Закономірність аплікатурних принципів. Координація виконавських рухів в процесі гри на фортепіано. Формування навичок звуковидобування та звуковедення. Опанування комплексом різноманітних штрихів та динамічних градацій. Ескізне вивчення творів з урахуванням всіх набутих навичок.

Питання для самостійної роботи:

1. Постановка виконавського апарату: постановка рук, відсутність м'язових затискань, індивідуальне пристосування до інструменту.
2. Визначення поняття «аплікатурні принципи» у гамах і арпеджио.
3. Принцип підкладання першого пальця і повнота звучання у гамах.
4. Поняття legato, non legato і staccato.
5. Розвиток слуху при опануванні технікою звуковидобування.

Завдання 1:

- вивчення та виконання вправ Ш. Ганона для опанування основних аплікатурно-технічних формул.

Вправи застосовуються в процесі навчання і піаністичного вдосконалення. Вони далеко не однакові за своїми якостями.

Для чого потрібні технічні вправи:

- 1) технічні вправи являють собою чудовий матеріал для розігрування рук, вони призводять руки в робочий стан;

- 2) деякі технічні навички зручніше і легше розвивати на спеціально призначених для цієї мети вправах, ніж на п'єсах;
- 3) вправи безсумнівно сприяють технічній витримці і впевненості виконання;
- 4) без вправ робота студента-піаніста ніколи не буде повною, вправи не тільки сприяють підняттю техніки на належну висоту, але і утримують її на цій висоті.

При виконанні вправ треба слідкувати за активністю кожного пальця і вірною постановою рук (рука тримає округлу форму; плечі, кисті і лікті не напружуються; долоні і зап'ястя не опускаються нижче клавіш).

Завдання сприяє досягненню швидкості, незалежності, сили і рівномірному розвитку всіх пальців. Вивчення цих вправ допомагає проходити всю клавіатуру та використовувати всі пальці по черзі.

- виконання гам активними пальцями з постійним додаванням темпу і з урахуванням вірної постанови рук. Спочатку грати гами на 2 октави. Потім виконувати у діапазоні чотирьох октав і, у залежності від рівня підготовки здобувача, опанувати розбіжну гаму. При грі окремими руками особливо важливо звернути увагу на ліву руку, яка зазвичай менш самостійна і іноді лише підіграє правій. Після освоєння на дві октави, гами слід вчити на чотири октави. Слідкувати за однаковим і одночасним підкладанням першого пальця: рука при цьому не повинна обертатися, палець заздалегідь підкладається під долоню. Обов'язково ритмічно організувати гаму (акценти по чотири).

- виконання арпеджіо з постійним додаванням темпу і з урахуванням вірної постанови рук. Арпеджіо грають спочатку короткі і ламані, потім і довгі. При виконанні арпеджіо важливо ретельно стежити за єдністю лінії. Особливу увагу необхідно приділяти плавному підкладанню 1-го пальця. Допомогти підкладанню може невелике відведення зап'ястя у напрямку руху. Акценти в коротких і ламаних арпеджіо рекомендується робити за допомогою бокового руху руки (обертання передпліччя).

Вірне виконане завдання сприяє розвитку рухового апарату (розвивається швидкість пальців, удосконалюється техніка)

Завдання2:

-оволодіння навичками виконання найбільш вживаних штрихів: legato, non legato, staccato, portamento. Штрих legato може виконуватися: дещо витягнутими, м'якими пальцями при важкій вільній руці; за допомогою ваги і м'язової енергії всієї руки, яка сконцентрована в кінчиках пальців; спокійною рукою і майже нерухожими ковзаючими пальцями; ціпкими, активними пальцями. Штрих staccato залежить від темпу. Чим швидше темп, тим коротше staccato. Чим помітнішим темп, тим staccato довше. Робота над якісним виконання різноманітних штрихів у контексті музичного твору.

- визначення в інтонуванні ключових, з точки зору розкриття художньо-образного змісту музики, звуків та інтонацій;

-відтворення якісного звуковедення та підбір відповідної аплікатури у музичному творі. Необхідно звертати увагу на правильність вибору виконавських засобів (темброві нюанси, агогічні відхилення, піаністичні рухи, фразування).

Завдання розвиває слухову увагу (зв'язок роботи рук і внутрішнього слуху).

Завдання націлене на опанування прийомів музичної виразності і сприяє формуванню навичок музичного мислення.

Тема 3. Оволодіння базовими навичками диригентської діяльності.

Визначення елементів диригентського жесту (увага, дихання, вступ/зняття) та його властивостей (прагнення, точка, відбиття) на початку та закінченні диригентського виконання. Опрацювання елементів диригентської техніки, їх координація з мімікою і поглядом. Освоєння елементарних рухів та прийомів тактування. Виконання різновидів ауфтакту. Опанування техніки ауфтакту до різних метричних долей.

Питання для самостійної роботи:

1.Тактування, його відмінність від диригування. Основні схеми тактування.

2. Структура диригентської долі .

3. Ауфтакт – основний елемент диригентської техніки. Різновиди ауфтакту (повний, неповний, ауфтакт на паузі та тактовій межі) та прийоми їх показу.

4. Опанування техніки ауфтакту до різних метричних долей.

5. Диригентські прийоми показу вступу та зняття звучання в основних диригентських схемах.

Завдання 1:

- виконання вправ на вертикальній площині.
- виконати дугоподібну лінію у напрямку до корпусу по вертикальній площині спочатку по черзі окремими руками, а потім обома руками (зверху вниз із зупинками); наприкінці руху розслабити руку, опустивши її.
- виконати ускладнений варіант вправи: єдиним рухом (без зупинок) з відчуттям сильної частки, повернення по цій лінії вгору; лікоть вільно опущений.

Завдання сприяє опануванню гнучкості променево-зап'ясткового суглобу та всієї руки, освоєнню рухів у різних поєднаннях (вертикальні, горизонтальні), відчуттю їхньої цілісності та підготовку до освоєння графічних схем простих розмірів.

Приклади творів для опанування різноманітних диригентських схем, штрихів та динаміки.

Твір «Ой у вишневому садочку» у обр. В.Чучмана рекомендується використовувати на початковому етапі засвоєння тридольної схеми. Диригентський жест – legato. Нескладна хорова фактура, повільний темп, плавний, спокійний жест допоможуть студентіві в опануванні прийомів диригування на 3/4.

Ой у вишневому садочку

Українська народна пісня

Обробка Василя Чучмана

Помірно

The musical score is written for Soprano (S) and Alto (A) voices. It is in the key of D major (two sharps) and 3/4 time. The tempo is marked 'Помірно' (Moderato). The score consists of three systems. The first system shows the vocal line for Soprano and Alto. The Soprano part has a whole rest, while the Alto part begins with a melody starting on G4. The second system starts at measure 9 and includes piano accompaniment for both voices. The piano part is marked 'mp' and consists of a steady eighth-note accompaniment. The vocal lines continue with the lyrics. The third system starts at measure 17 and also includes piano accompaniment, marked 'mf'. The vocal lines conclude with the final lyrics.

1. Ой у виш - не - во - му са - доч - ку, там со - ло - вей - ко ще - бе - тав:

9 *mp*
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох, ай-я-я, ох-ох-ох, там со-ло-вей-ко ще-бе-тав.

17 *mf*
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох, ай-я-я, ох-ох-ох, там со-ло-вей-ко ще-бе-тав.

2. Ой у вишневому садочку
Козак дівчину умовляв.
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
Ай-я-я, ох-ох-ох,
Козак дівчину умовляв.
3. Ой ти, дівчино чорноброва,
Ой чи підеш ти за мене?
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
Ай-я-я, ох-ох-ох,
Ой чи підеш ти за мене?
4. Моя матуся тебе знає –
Ти той козак, що все гуляє.
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
Ай-я-я, ох-ох-ох,
Ти той козак, що все гуляє.
5. А я матусі не боюся,
А я з тобою ожениюся.
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
Ай-я-я, ох-ох-ох,
А я з тобою ожениюся.

Ісусе мій Прелюбезний

Слова та музика Д.Туптала

Аранжування В.Степура

Larghetto *p*

The musical score is written for Soprano (S.), Alto (A.), Tenor (T.), and Bass (B.) voices. It consists of four systems of music. The first system (measures 1-4) begins with a piano (*p*) dynamic. The lyrics are: "І - су - се мій Пре - лю без - ний, сер - цю сла - дос - те". The second system (measures 5-8) includes first and second endings. The lyrics are: "є - ди - на в скор - біх у - ті - хо, мо - я ра - дос - те те." The dynamic is marked *mp* [*mf*]. The third system (measures 9-12) starts at measure 10 and includes a second ending. The lyrics are: "2. Ні - хто же мні в мо - їх бі - дах мно - гих не по - мо - же, Ні - хто же в мо - їх бі - дах". The dynamic is marked *mf*. The fourth system (measures 13-16) starts at measure 14 and includes first and second endings. The lyrics are: "як - що не Ти, о Пре - бла - гий І - і - су - се Бо - же Бо - же". The dynamic is marked *f* [*p*].

S.
A.
T.
B.

1. 2.
mp [*mf*]

1. 2.

10 - *mf*

2. Ні - хто же мні в мо - їх бі - дах мно - гих не по - мо - же,
Ні - хто же в мо - їх бі - дах

1. 2.
f [*p*]

14

1. 2.

як - що не Ти, о Пре - бла - гий І - і - су - се Бо - же Бо - же

Характер звуковедення – legato. Твір «Ісусе мій Прелюбезний» є корисний для роботи над різноманітною динамікою.

Завдання 2:

Виконання вправ на вертикальній площині по колу:

- виконати натиск плоскою долонею (по вертикальній площині) вниз і від себе, виконуючи нижню половину кола; потім розслабити зап'ястя, кінчиками пальців м'яко домалювати верхню половину кола. Вниз – рух із прискоренням, вгору – із уповільненням.

- виконати натиск плоскою долонею (по вертикальній площині) вниз і від себе по діагоналі, ніби відштовхуючись, далі – полегшений (без натиску) рух нагору.

Завдання сприяє появі відчуття фізичної свободи, зручності, природності при диригуванні, свободи всіх частин руки, а саме кисті при неодмінному відчутті цілісності (єдності) всієї руки загалом, чергування сильної частки вниз і слабкої вгору відчуття майбутньої 2-х схеми.

Веселі жабки

Музика і вірші Ю. Литовки

Весело

С. I

На га_ля_ві дві ква_куш_ки по_стрі_ча_лись як под_руж_ки
Две ве_се_лы е ля_гуш_ки по_встре_ча_лись на о_пуш_ке.

С. II

і до_мо_ви_ лись: Ква-ква — по_тан_цю_ем го_па_ка,
-Ква-ква-ква, ночь близ_ка, по_тан_цу_ем го_па_ка,

rit. *a tempo*

і до_мо_ви_ лись: Ква-ква — по_тан_цю_ем го_па_ка.
ква-ква-ква, ночь близ_ка, по_тан_цу_ем го_па_ка.

rit. *a tempo*

Жартівливий характер і рухливий темп твору потребують застосування прийому звуковедення staccato. Твір сприятиме засвоєнню легкого, пружного, гострого кистьового жесту. Даний твір корисний для оволодіння навичками показувступу хором партіям окремо кожною рукою.

Тема 4. Формування артикуляційно-інтонаційної виразності на матеріалі різножанрової старовинної музики (у оригіналі або в спрощеному перекладі).

Ознайомлення зі стилістичними особливостями епохи барокко. Визначення мотивної структури мелодики, як основи інтонування різножанрових танців. Оволодіння артикуляцією як засобом виразності у старовинній музиці. Засвоєння засобів виконання орнаментики. Знайомство з особливостями педалізації у старовинній музиці. Стилiстична відповідність у виконанні твору старовинної музики (у оригіналі або в спрощеному перекладі). Набуття музичного тезаурусу.

Питання для самостійної роботи:

1. Основні особливості музики епохи барокко.
2. Визначити поняття «поліфонія».
3. Визначити поняття «старовинний танець». Характерні риси старовинних танців (алеманда, куранта, сарабанда, жига, менует).
4. Поняття «артикуляція». Артикуляція у старовинних танцях.
5. Основні види педалізації і їх функції.
6. Способи педалізації у залежності від стилю і фактури старовинних танців .

Робота над поліфонічними творами є невід'ємною частиною навчання фортепіанному виконавському мистецтву. Поліфонія (від грец. poly — багато і phone — звук) — вид багатоголосся, у якому окремі мелодії, або групи мелодій мають самостійне значення і самостійний інтонаційно-ритмічний розвиток, зберігаючи рівноправність голосів.

Значення окремих голосів різне в творах підголоскового, контрастного і імітаційного видів поліфонії.

В основі **підголоскового** виду поліфонії, властивого в першу чергу багатоголосній пісні, лежить розвиток головного голосу. Інші голоси, в одних випадках, повторюють з невеликими змінами основну мелодію, розвиваючись паралельно з нею, в інших – підголосок більше відрізняється від головного голосу, зближуючись з ним лише в загальних контурах розвитку. І в тому і в іншому випадках підголоски сприяють збільшенню загальної розпівності мелодійного розвитку.

Контрастна поліфонія заснована на розвитку таких самостійних ліній, де відсутня схожість голосів. Голоси різні і відносно самостійні (приклад – п'єси з «Нотного зошиту А.М. Бах», деякі маленькі прелюдії та сюїти Й.С. Баха).

Імітаційна поліфонія заснована на послідовному проведенні в різних голосах або однієї і тієї ж мелодійної лінії (канон), або одного мелодійного уривка – теми (фуга).

Завдання 1:

- оволодіння артикуляцією як засобом виразності у старовинній музиці.
- робота над різними видами артикуляції на матеріалі різних музичних фрагментів;
- відпрацювання належної артикуляції у старовинному танці.
- робота над виконанням різних штрихів, динаміки та вагового наповнення звуків різної тривалості;

Завдання допомагає розвивати координацію різноманітних виконавських рухів.

Завдання 2:

- вивчення твору епохи барокко: проаналізувати стилістичні особливості у процесі розбору та майбутнього виконання;
- робота над артикуляційно-інтонаційною виразністю твору;

- диференціація у відтворенні кількох поєднаних в одночасному розвитку звукових ліній твору;
- визначення відмінностей між голосами (контрастність мелодичного і ритмічного малюнків);
- опанування якісною педалізацією;
- робота над цілісністю виконання у співвідношенні зі стилістичною достовірністю.

Завдання сприяє вихованню загального почуття стилю.

Змістовий модуль 2. Формування технічних і музично-виконавських навичок.

Тема 5. Засвоєння основних диригентських засобів для мануального втілення нескладних хорових творів у розмірі 3/4 у помірному темпі.

Опрацювання співвідношення сильних та слабких долей у розмірі $\frac{3}{4}$.
 Усвідомлення структури руху долей у 3-х дольній схемі. Формування відчуття «опори» у диригентських жестах. Усвідомлення кожної долі схеми окремо з подальшим об'єднання їх у такт. Оволодіння вступами на кожен окрему долю такту. Використання прийомів початку та закінчення диригування хоровим твором. Виконання нескладного хорового твору у розмірі $\frac{3}{4}$.

Питання для самостійної роботи:

1. Диригування схеми простого розміру $\frac{3}{4}$.
2. Опрацювання показу сильної, відносно сильної та слабкої часток у схемі $\frac{3}{4}$.
3. Опрацювання показу всіх ауфтактів в одному такті до – 1-ї та 2-ї, до 3-ої частки.
4. Виконання показу неповних ауфтактів у 3-дольній схемі
5. Опрацювання показу вступів та знятть на 2-у, 3-ю, 1-у неповні частки у 3-дольній схемі.

Завдання 1:

Виконання наступних вправ:

- виконати просту схему $\frac{3}{4}$ з початку на столі задля закріплення кожного жесту схеми. У схемі «на 3» перша доля рухається завжди прямим рухом вниз із відображенням вгору, друга – назовні, третя – донизу, з подальшим рухом вгору, до першої долі.

Завдання допомагає відчувати кожен точку тридольної схеми та звільнення руки у момент зупинки у точці кожної частки.

Летіла зозуля

Українська народна пісня

Обробка М. Коники

Помірно

1. Ле-ті-ла зо-зу-ля та й ста-ла ку-ря-ти, а то не зо-зу-ля
то рід-на-я ма-ти, а то не зо-зу-ля то рід-на-я ма-ти.

2. Го-роб-чи-ком хлі-ба си-нич-ко-ю со-лі ой ма-мо, ой ма-мо, як важ-ко без
до-лі, ой ой ма-мо, ой ма-мо, як важ-ко без до-лі. Ле-ті-ла зо-зу-ля

Coda

2. Якби знала, мамо,
 Яка в мене біда,
 То б ти передала
 Горобчиком хліба. | 2 р.

Повторити I куплет

Диригентський жест –legato. Твір є корисним для освоєння здобувачами таких виконавських труднощів, як показ вступів, знят, затриманих звуків (друга доля), підголосків (розмежування функцій рук у 10 такті), фермат, які не знімаються (20, 25 такти).

Тиха вода

Українська народна пісня

Обробка М. Леонтовича

Moderato
 трі

С.
 1. Ти ха во да, ти ха во да бе ре жеч ки ло мить,
 А.
 мо ло дий ко зак, мо ло дий ко зак пол ков ни ка про сить.

2. «Пусти мене, полковнику, із війська додому,
 Бо вже скучила, бо вже змучилась дівчина за мною». (2)
3. «Ой рад би я пустити тебе, так довго ти будеш,
 А напийсь води, ще й холодної — дівчину забудеш!» (2)
4. «Пив я воду, пив холодну, та й не забуваю,
 Поки жив буду — не забуду я, кого я кохаю». (2)

Характер звуковедення – legato. Слід звернути увагу здобувачів у приспіві на мелодичні та ритмічні особливості хорових голосів, які потребують деякого акцентування другої долі такту.

Завдання 2:

- відпрацювати кожен частку схеми з повтором її кілька разів та з'єднати її з наступною або повернутися до попередньої.

Завдання допомагає досягти ясного показу сильної першої частки у такті, чіткості жесту, ритмічності у подолання скорочення за часом слабких часток.

Арія

Музика Й.-С.Бах

Перекладення для хору І. Гейнрікса
Повільно, наспівно

The musical score is written for a four-part choir (Soprano, Alto, Tenor, Bass) in G major and 4/4 time. It consists of five systems of two staves each. The first system includes dynamic markings 'tr' and 'A-'. The fifth system includes performance instructions 'Для повторення' and 'Для закінчення'.

Твір є корисним для опрацювання основних виконавських завдань: звуковедення legato, комбінованого жесту, зупинки лівої руки на затриманих звуках (партія сопрано) при одночасному тактуванні правою (партія альтів).

Тема 6. Ознайомлення з різноманітними артикуляційними прийомами та звуковидобуванням на прикладі творів епохи класицизму (у оригіналі або спрощеному перекладі).

Ознайомлення зі стилістичними особливостями епохи класицизму. Розуміння достовірності прочитання нотного тексту як основи опанування музичного твору. Побудування динамічного плану твору. Оволодіння навичками виконання контрастної динаміки. Пошук та втілення відповідних образу артикуляційних та звукових особливостей. Розвиток метро-ритмічного відчуття. Знайомство з основними видами педалізації та застосування відповідної педалі. Виконання твору епохи класицизму (у оригіналі або спрощеному перекладі). Набуття музичного тезаурусу. Особливе місце в процесі проходження дисципліни «Музично-виконавський практикум» займає робота над творами епохи класицизму зокрема над сонатним жанром.

Соната

На вершині свого розвитку (рубіж XVIII та XIX ст.) класична соната включала три, іноді чотири частини: рухливу першу, повільну другу, третю – менует (пізніше скерцо) і швидкий фінал (четверта). Менует – іноді розміщений перед повільною частиною, іноді після неї, а часто і взагалі відсутній, – структурно був найпростішим, оскільки ґрунтувався на моделі танцю.

Найважливішою умовою оволодіння сонатною формою є вміння виконавця відчутти єдину наскрізну лінію музичного розвитку, чому сприяє інтонаційно-ритмічна спільність експозиції і репризи, а іноді і наявність таких зв'язків між партіями всередині розділів. Найважливішу роль в цілісному виконанні

відіграє почуття ритмічної мірності руху. Найбільшу складність можуть представляти темпоритмічні труднощі при частій зміні фактурних прийомів.

Питання для самостійної роботи:

1. Основні особливості музики епохи класицизму.
2. Визначити представників епохи класицизму.
3. Стилiстичнi особливостi виконання творiв епохи класицизму.
4. Охарактеризувати поняття «клавiрна соната».
5. Розкрити поняття «метро-ритм».

Завдання 1:

- визначення тональності, темпу, штрихів, артикуляції музичного твору епохи класицизму;
- аналіз фактури і музичної мови твору;
- визначення динамічного плану твору;
- підбір доцільної аплікатури і розшифровка прикрас;
- усвідомлення та відпрацювання інтонаційних та ритмічних особливостей.

Завдання сприяє вихованню метро-ритмічного відчуття та загального почуття стилю.

Завдання 2:

- робота над деталями, елементами музичної тканини;
- пошук характеру та тембру звучності;
- робота над темпами, ритмічними труднощами;
- досягнення спільності і контрастності художніх образів;
- подолання різноманітних технічних труднощів.

Завдання сприяє відтворенню художнього змісту музики епохи класицизму.

Тема 7. Формування музично-виконавських навичок диригування у розмірі 2/4 та 4/4.

Опрацювання чергування сильних та слабких долей у розмірах 4/4 та 2/4. Усвідомлення відмінності напрямку першої долі у малюнку чотиридольної схеми від дводольної схеми. Виконання музично-рухових вправ на удосконалення вільності, пластичності та виразності рухів рук.

Опанування техніки ауфтакту до різних метричних долей. Розвиток навичок тактування схем з різною ритмічною пульсацією. Розмежування функцій правої та лівої руки на початковому етапі. Виконання невеликих за обсягом хорових творів у розмірах $2/4, 3/4$ та $4/4$, які належать до української та інших національних шкіл, історичних епох, стилів хорового письма, різних за жанром, фактурою.

Питання для самостійної роботи:

1. Диригування схеми простих розмірів: $4/4, 2/4$. Вказати сильні, відносно сильні та слабкі частки у простих схемах.
2. Опрацювання основних прийомів передачі метру у диригентському жесті (дво- та чотиридольного);
3. Опрацювання показу ритмічного малюнку у простих розмірах $4/4$ та $2/4$ при середній динаміці у помірних темпах.
- 4 Опрацювання показу вступів окремих голосів у простих розмірах $4/4$ та $2/4$ у помірному темпі
5. Виконання ауфтактів у межах однієї тактової схеми до різних часток такту – 1-ї та 3-ї, потім – до 2-ї та 4-ї та -1-ї та 2-ї, до 2-ї та 3-ї, потім до 3-ї та 4-ї; 4-й та 1-й.

Завдання 1:

- виконати чотиридольну схему ($4/4$) з опорою на знайомі елементи тридольної. Перша, сильна частка, виконується так само як у тридольної схемі. При виконанні нової, другої частки лікоть не повинен залишатися в колишній позиції, щоб запобігти складання руки в ліктьовому суглобі. Третя, відносно сильна частка, виконується вже знайомою дугою убік. Необхідно стежити за тим, щоб «точка» першої частки знаходилася між «точками» другою та третьою часткою, в рівному від них віддаленні. В іншому

Четверта, затактова частка, диригується аналогічно до третьої за тридольною схемою. Завдання допомагає відпрацюванню зрозумілої підготовки другої частки та запобігає перетворенню чотиридольної схеми на дві дводольні.

Ой при лужку, при лужку

Українська народна пісня

Обробка О. Александрова

Темпоро
Один Двое Частина хору

Т.
Б.

1. Ой, при лужку, при лужку, при ши-ро-кім по-лі,
при ве-ли-кім та-бу-ні кінь гу-ля по во-лі,
при ве-ли-кім та-бу-ні кінь гу-ля по во-лі.

2. Кінь гуля по волі,
Солдат -- по неволі...
Ой, піймаю, загнуждаю
Шовковой уздою. } 2 р.
3. Ой, піймаю, загнуждаю
Шовковой уздою.
Вдарю шпорами під боки —
Кінь летить стрілою. } 2 р.
4. «Ой, лети, лети, мій коню,
Та й вихром несися,
Против милой двора
Стойма становися!» } 2 р.

5. Стойма становися,
Та вдар копитами,
Чи не вийде дівчинонька
З чорними бровами!» } 2 р.
6. Ой, не вийшла дівчинонька,
Вийшла її мати:
«Здоров, здоров, любий зятю,
Пожалуй у хату!» } 2 р.
7. «Я не хочу у хату,
Хочу у світлицю,
Розбуджу солодкий сон,
Красную дівичю!» } 2 р.

Диригентський жест повинен відповідати ліричному і світлому звучанню хора та характеру звуковедення – legato. Твір рекомендується для опрацювання здобивачами розмежування функцій рук (в управлінні теноровою і басовою партіями перші два такти диригувати лівою рукою, а в третьому такті підключити праву руку).

Завдання2:

- виконати дводольну схему (2/4), яка складається з сильної та слабкої часток з фіксування «точки» у ковзному русі : напрямком першої частки дещо по діагоналі убік від себе та виконання за дугою.
- виконати дводольну схему в штрисі non legato з протилежними напрямком першої частки та віддачі.

Завдання допомагає відпрацюванню діагонального руху першої частки та забезпеченню показу гарної «точки».

Ой ходила дівчина бережком

Українська народна пісня

Обробка В. Іваннікова

Швидко *mf*

C. Ой хо-ди-ла дів-чи-на бе-реж-ком, ой хо-ди-ла
A. Ой

дів-чи-на бе-реж-ком, за-га-ня-ла се-лез-ня

ба-тіж-ком, за-га-ня-ла се-лез-ня ба-тіж-ком.

Ой ходила дівчина бережком, (Двічі)
Заганяла селезня батіжком. (Двічі)

«Іди, іди, селезню, додому, (Двічі)
Продам тебе дідові старому». (Двічі)

За три копи селезня продала, (Двічі)
А за копу дударика найняла. (Двічі)

«Заграй мені, дударіку, на дуду, (Двічі)
Нехай же я своє горе забуду» (Двічі)

Диригентський жест – legato. Твір сприяє оволодінню чітким показом вступів хорових партій та підголосків (права рука), фермат та зняття на другу долю («до себе»).

Тема 8. Формування навичок виразного виконання на матеріалі творів українських композиторів.

Ознайомлення з образним контекстом і музичною мовою творів українських композиторів. Поетапне опрацювання музичного тексту твору та алгоритм роботи над його інтерпретацією. Пошук відповідного до художнього образу звуковидобування. Розвиток умінь виразного фразування та дотримання звукового балансу. Набуття навичок відповідної педалізації. Створення художньо-виконавської інтерпретації твору. Осягнення власного емоційного враження при виконанні. Набуття музичного тезаурусу.

Алгоритм опрацювання музичного тексту твору та його інтерпретація:

1. Знайомство з твором (назва, епоха, жанр, стиль композитора).
2. Розуміння композиторського задуму.
3. Аналіз нотного тексту (тональність, розмір, темп, штрихи, динаміка).
4. Визначення типу фактури (поліфонічна, гамофоно-гармонічна).
5. Визначення способів роботи над фразуванням, звуковидобуванням, штриховою якістю, динамікою, фактурою.

Питання для самостійної роботи:

1. Алгоритм опрацювання музичного тексту твору малої форми.
2. Розкриття понять «поліфонічна і гамофоно-гармонічна фактура».
3. Основні прийоми роботи над кантиленними і віртуозними п'єсами.
4. Охарактеризувати засоби музичної виразності.
5. Поняття художнього образу в музиці і способи його втілення.

Завдання 1:

- ознайомлення з твором (художній зміст твору; власне емоційне враження від твору; форма та найбільш значні елементи виразності; особливості фактури і ритму; авторські ремарки). Результат цього етапу ознайомлення з

твором – художньо-образний і музично-теоретичний аналіз твору; усвідомлення цілісності змісту і форми музичного твору, через осмислення його окремих складових.

- виконавський аналіз – поглиблене вивчення авторського тексту, що є основою його якісного виконання. В процесі вивчення нотного тексту слід ретельно уникати будь-якого хибу. Тому що початково невірно вивчений текст призводить до гальмування процесу вивчення твору в цілому. В процесі виконавського аналізу визначаються найбільш складні в технічному плані епізоди і розглядаються методи роботи над ними. Крім того, виконавський аналіз дозволяє визначити структуру музичного твору як у цілому, так і в деталях, розглянути динамічний рух у другорядних та генеральній кульмінаціях. Основними завданнями цього етапу є: виразне інтонування мелодичної лінії, фразування, досконале звуковидобування; стилістична відповідність виконання; відповідна педалізація.

- оформлення твору в єдине художнє ціле. Мета цього етапу – досягти цілісності виконання твору, поєднати вивчені деталі в єдиний творчій задум.

Завдання етапу: досягнення рівного виконання без помилок (по нотах та напам'ять); подолання технічних труднощів у важких пасажах та незручних елементах музичного матеріалу; поєднання художніх образів в єдиний авторський задум; досягнення проникливого виконання; уточнення характеру звучності (розподіл сили звуку, педалізація); уточнення ритміки і досягнення єдності темпу всього твору (з урахуванням темпових позначок автора).

- підготовка твору до сценічного виконання. Мета заключного етапу – у досягненні рівня «естетичної завершеності» інтерпретації. Виконання твору повністю зміцнює слухову увагу та зосередженість. Здатність сконцентруватися дозволяє за допомогою активного слухового контролю об'єктивно оцінювати реальне звучання й спрямовувати виконання на бажане направлення.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне навчально-творче завдання виконується самостійно при консультуванні викладачем протягом вивчення дисципліни у відповідності до графіка навчального процесу. ІНТЗ виконується з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних здобувачами вищої освіти за час навчання та придбання практичних навичок їх застосування при вирішенні проблем сформульованих у рамках предметної області даної дисципліни ІНТЗ.

Індивідуальна робота передбачає підготовку виконавської презентації твору (за вибором).

5.4. Індивідуальне навчально-творче завдання (ІНТЗ)

1 семестр

№ з/п	Завдання	Кількість годин
		Денна
	Художньо-виконавська презентація диригентського музичного твору(за вибором)	
1	Й.Бах Хорал з «Страстей по Матфею»	
2	М. Леонтович «Грицю, Грицю»»	
3.	«Марина » укр. нар. пісня в обр. К.Домінчена	
	ВСЬОГО:	10

5.4. Індивідуальне навчально-творче завдання (ІНТЗ)

2 семестр

№ з/п	Завдання	Кількість годин
		Денна
	2 семестр	
	Художньо-виконавська презентація інструментального музичного твору(за вибором)	
1	Й. Пахельбель Сарабанда	
2	Й. Гайдн Менует Соль мажор	
3	В. Птушкін «Сумна розмова»	
	ВСЬОГО:	10

ГЛОСАРІЙ.

АКОМПАНеМЕН – музичний супровід до сольної партії голосу або інструмента, а також до основної теми, мелодії музичного твору.

АУФТАКТ (від лат. *auf* – перед, і *tactus* – дотик) – замах, попередній помах, жест-імпульс, специфічний диригентський жест, що передує та організує виконання щодо характеру, темпу, ритму, динаміки, штриха, початку, закінчення, фермат, у співі також - показ вдиху перед атакою звуку.

БАРОКО – стиль європейської музики в період приблизно між 1600 та 1750 роками. Барокова музика наслідує музику епохи Відродження й передує класичній музиці. Її вершинами зазвичай вважають творчість Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя та А. Вівальді.

ГАМА – частина звукоряду від тоніки до тоніки наступної октави, де ступені ладу розташовані послідовно один за одним у висхідному або низхідному порядку.

ГОМОФОННО-ГАРМОНІЧНА фактура складається з мелодії і супроводу. Вона утвердилася в музиці віденських класиків (друга половина XVIII століття) і є найбільш поширеною фактурою до наших днів.

ДИНАМІКА – сила звучання (гучність). Динаміка в музиці – це один з основних елементів музичної мови, який допомагає виражати різні емоції та настрої через гучність і сили звуку. Основні позначення динаміки:

(італ. *forte*) — голосно, сильно; (італ. *piano*) — тихо; (італ. *mezzo-forte*) — помірно голосно; (італ. *mezzo-piano*) — помірно тихо. Максимальна та мінімальна динаміка позначається двома або більшою кількістю знаків, наприклад: (італ. *fortissimo*) — дуже голосно, (італ. *pianissimo*) — дуже тихо.

ДИРИГЕНТ – керівник колективного виконання музики. Диригент за допомогою різних засобів на колектив (жест, погляд і т.д.) керує підготовкою твору до виконання.

ЕТЮД (фр. *etude* вивчення) – 1. Інструктивна вправа для розвитку виконавської (переважно інструментальної) техніки. 2. Високохудожні

концертні п'єси (етюди для фортепіано Б. Бартока, Й. Брамса, М. Лисенка, Ф. Ліста, Н. Паганіні, Ф. Шопена та інших, «Симфонічні етюди» Р. Шумана та ін.).

ЖАНР МУЗИЧНИЙ (фр. *genre* – рід, вид, тип, манера) – багатозначне поняття, яке характеризує класифікацію музичної творчості за родами і видами, виходячи з їх походження, умов виконання, сприймання та інших ознак (зміст, структура, засоби виразності, склад виконавців тощо). Склад виконавців і спосіб виконання визначають найпоширеніший поділ жанрів на вокальний та інструментальний, які, своєю чергою, диференціюються за дрібнішими ознаками.

ІНТОНАЦІЯ (від лат. *intono* – вимовляти наспівно, співати перші слова) - 1. Звукове втілення музичної думки як вияву історично детермінованої людської свідомості. В мовленні смислове навантаження несе слово, мовленнєва інтонація відіграє допоміжну роль, а в музиці інтонація є основним носієм змісту. 2. Комплекс характерних особливостей музичної форми (висотних, ритмічних, тембрових та ін.), які зумовлюють її емоційне та смислове значення для сприймання. 3. Мелодичний зворот, найменша частина мелодії, яка має виражальне значення. 4. Музично і акустично точне відтворення висоти і характеру звуків голосом, на інструментах з вільним строем.

КЛАСИЦИЗМ (англ. *classicism*, від лат. *classicus* — зразковий) — напрям в європейському мистецтві, який уперше заявив про себе в культурі XVI ст. Музика епохи класицизму або музика класицизму — академічна музика XVII—XVIII століття. У середині 18-го століття Європа почала рухатися в сторону нового стилю в архітектурі, літературі, мистецтві — класицизму. Цей стиль прагнув наслідувати ідеали античності, головним чином Класичної Греції.

МЕТР у музиці (від грец. *metron* — міра, розмір) — система організації музичного ритму, яка полягає у впорядкуванні чергування сильних і слабких

долей. Метр є важливим засобом організації музичної мови і має величезне виражальне значення.

МЕТРОРИТМ — це послідовність звуків різної або однакової тривалості.

МІМІКА - рух м'язів обличчя як вираз психічних станів. сітка диригентська - цикл (замкнутий комплекс) рухів руки диригента, що відображає метричну будову такту. Зняття звуку (у диригуванні) - припинення звучання (одного голосу, групи, всього хору) за допомогою спеціального жесту зазвичай виконується ауфтактовим рухом.

МУЗИЧНИЙ ЖАНР (франц. genre – рід, вид, тип, манера) – багатозначне поняття, що характеризує класифікацію музичної творчості за родами і видами з огляду на їх походження, умови виконання, сприймання та інші ознаки (зміст, структура, засоби виразності, склад виконавців тощо).

МУЗИЧНИЙ СТИЛЬ — сукупність засобів та прийомів художньої виразності, що історично склалась і відображає естетичні погляди різних суспільних груп певної епохи або творчого напрямку.

ПЕДАЛІЗАЦІЯ – мистецтво володіння педаллю, уміння використовувати різні способи застосування педалей під час гри на фортепіано. Способи педалізації визначаються стилем твору, специфікою акустики залу, особливостями інструменту і т. ін.

ПОЛІФОНІЯ (poly — багато і phone — звук) — вид багатоголосся, у якому окремі мелодії, або групи мелодій мають самостійне значення і самостійний інтонаційно-ритмічний розвиток, зберігаючи рівноправність голосів та незбігання в різних голосах каденцій, цезур, кульмінацій, акцентів та ін.

ТАКТУВАННЯ – показ темпу та метра музичного твору за допомогою диригентської сітки. Це технічна основа диригування, послідовність, відпрацьована система жестів, які вказують рахункові долі і структуру такту, визначають темп, характер виконання твору. На практиці тактування – це «відбивання» сильних і слабких долей такту у визначеному темпі.

ТЕМБР – це забарвлення звуку. Це одна з чотирьох властивостей звуку, що включають висоту, силу, тривалість і тембр.

ТУШЕ (від фр. *toucher* – торкатись) – характер дотику, натискання, удару пальців до клавіатури під час гри на клавішних інструментах, який визначає специфіку звучання інструмента у певного виконавця.

ФАКТУРА – (лат. *factura* - виготовлення, обробка, побудова) - 1. Сукупність засобів музичної виразності, конкретне оформлення музичної тканини. Елементами фактури є мелодія, гармонія, супровід, акорди, голоси, поліфонія, тембр, регістри, голосоведення, фігурація, протискладення тощо. Основні типи фактури: гомофонічна, акордово-гармонічна, поліфонічна. спосіб викладу музичної тканини.

ФРАЗУВАННЯ – 1. Логічна побудова музичного речення, фрази, періоду. 2. Виразне виконання музичних фраз з метою досягнення найбільш яскравого, виразного і правильного розкриття образного змісту твору, яке визначається логікою розвитку музичної думки.

ШТРИХИ (нім. *Strich* - риска) – це спосіб здобуття звуку, прийоми звуковидобування на музичних інструментах, які впливають на виразність виконання. Основні типи штрихів склались у струнних смичкових (запозичені від художників), пізніше поширились на інші інструменти. Найбільш поширені: *legato*, *staccato*, *non legato*, *marcato*. Вибір штрихів визначається стилістичними особливостями музики, її образністю, а також

виконавською редакцією.

ІТАЛІЙСЬКА МУЗИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ.

Adagio (ададжо) – повільно, спокійно

Ad libitum (ад лібітум) – вільно, [лат.] на свій розсуд.

Agitato (аджітато) – схвильовано, стурбовано.

Allargando (алляргандо) – розширюючи

Allegro (аллегро) – швидко, весело, життєрадісно.

Assai (ассаї) – вельми

Attacca (аттакка) – зразу, без перерви

В

Bis (біс) – повторити

Bel canto (бель канто) – прекрасний спів

Brio (бріо) – запал, вогонь, Con brio – з вогнем, із запалом

Burlesco (бурлеско) – насмішливо, жартома, дивно

С

Cantabile (кантабіле) – наспівно

Capo (капо) – початок, Da capo (да капо) – повторити спочатку

Capriccioso (капріччозо) – капризно, примхливо, дивно.

Coda (кода) – кінець

Come (коме) – як, Come prima (коме пріма) – як раніше

Commodo (комодо) – зручно

Con anima (кон аніма) – душевно

Con brio (кон бріо) – з жаром, пристрасно

Con dolore (кон дольоре) – сумно

Con espressione (кон еспресьйоне) – виразно, з експресією

Con moto (кон мото) – з рухом

Con forza (кон форца) – з силою

Con spiro (кон спіро) – палко, гаряче

Crescendo (крещендо) – збільшуючи силу звука

D

Da capo (да капо) – с початку

Declamando(деклямандо) – декламуючи

Decrescendo (декрещендо) – затихаючи, поступово зменшуючи силу звука.

Diminuendo (дімінуендо) – затихаючи

Dolce (дольче) – ніжно

Doloroso (дольорозо) – скорботно

E

Energico (енерджіко) – енергійно, рішуче

Eroico(ероіко) – героїчно

Espressivo(еспрессіво) – виразно, експресивно

F

Fantastico (фантастіко) – фантастично, примхливо

Fine (фіне) – кінець

Forza (форца) – сила

Fuoco (фуоко) – вогонь, con Fuoco (кон фуоко) – з вогнем

G

Giososo (джіокозо) – радісно, грайливо

Glissando (гліссандо) – ковзаючи

Grave (граве) – важко

Grazioso (граціозо) – граціозно

L

Lacrimoso (лакримозо) – журливо, скорботно

Lamento (ляменто) – плач, ридання

Largamente (лярґаменте) – повно, протяжно, широко

Largo (лярґо) – широко, дуже повільно

Legato (легато) – зв'язно, злито

Leggiero (леджієро) – легко

Lento (ленто) – повільно

L'istesso tempo (лістессо темпо) – в попередньому темпі

Lung (люнґо) – довго

M

Maestoso (маєстозо) – велично, урочисто

Marcato (маркато) – підкреслено, чітко

Marciale (марчіале) – маршеподібно

Meno (мено) – менше

Mezzo (меццо) – середній

Misterioso (містерйозо) – таємничо

Moderato (модерато) – помірно

Molto (мольто) – дуже, багато, вельми

Morendo (морендо) – завмираючи

Moto (мото) – рух

Mosso (мосо) – жваво, рухливо

О

Opus (опус) – [лат.] твір

Ossia (оссья) – або, тобто (вираз, що вказує на можливість якогось варіанта)

Ostinato (остінато) – постійно, невідступне

Р

Parlando (парляндо) – декламуючи

Patetico (патетіко) – патетично

Pesante (пезанте) – важко

Perdendosi – завмираючи

Pieno (п'єно) – повний

Piu (п'ю) – більше

Poco (поко) – трохи, мало

Poco a poco (поко а поко) – помалу, поступово

Poco più (поко п'ю) – трохи більше

Portamento (портаменто) – ковзаючи з одного звука на інший

Prestissimo (престіссімо) – надзвичайно швидко

Presto (престо) – швидко

Q

Quasi (квазі) – подібно, немов, майже

R

Rallentando (ралентандо) – розширюючи, сповільнюючи

Recitativo (речітатіво) – декламуючи

Risoluto (різольото) – рішуче

Ritenuuto (рітенуто) – сповільнюючи

Rubato (рубато) – вільно

S

Scherzando (скерцандо) – жартівливо, грайливо

Scherzo (скерцо) – жарт

Semplice (семпліче) — просто, з простотою

Sempre (семпре) – постійно, завжди

Sentimento (сентіменто) – почуття

Sforzando (сфорцандо) – з акцентом, виділяючи

Smorzando (сморцандо) – завмираючи і уповільнюючи темп

Sonore (соноре) – звучно

Sostenuto (состенуто) – стримано

Sotto voce (сотто воче) – напівголосу

Spirito (спіріто) – натхненно

Staccato (стаккато) – уривчасто

Stretto (стретто) – прискорення темпу, доведення його до стрімкого.

Stringendo (стрінджендо) – стрімко, поступово прискорюючи

Subito (субіто) – раптово, зразу

T

Tenuto (тенуто) – витримано

Tempo primo (темпо прімо) – початковий темп

Tempo rubato (темпо рубато) – вільний темп

Tenuto (тенуто) – витримано

Tranquillo (транквілльо) – спокійно

Troppo (троппо) – надто, дуже, non troppo (нон троппо) – не дуже

Tutta di forza (тутта ді форца) — з усією силою

U

Un poco più (ун поко п'ю) – трохи більше

Un poco (ун поко) – небагато, трохи

V

Vide (віде) – дивись (вказівка на купюру)

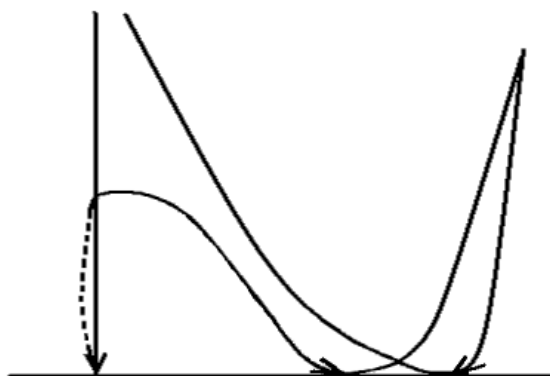
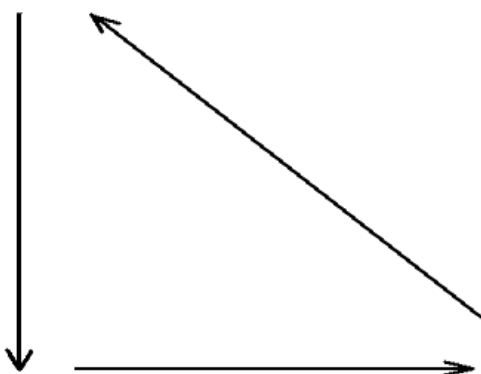
Vivace (віваче) – дуже швидкий темп

Voce (воче) – голос

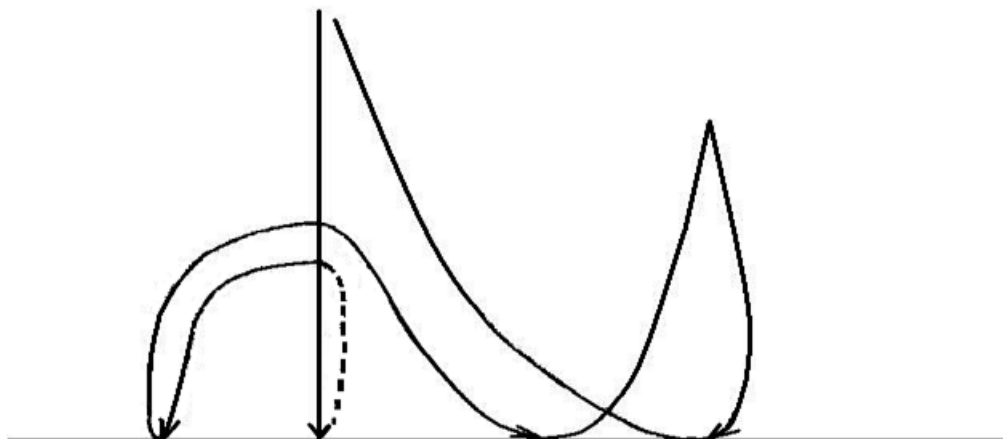
Volando (воляндо) –літаючи, пурхаючи

ДИРИГЕНТСЬКІ СХЕМИ

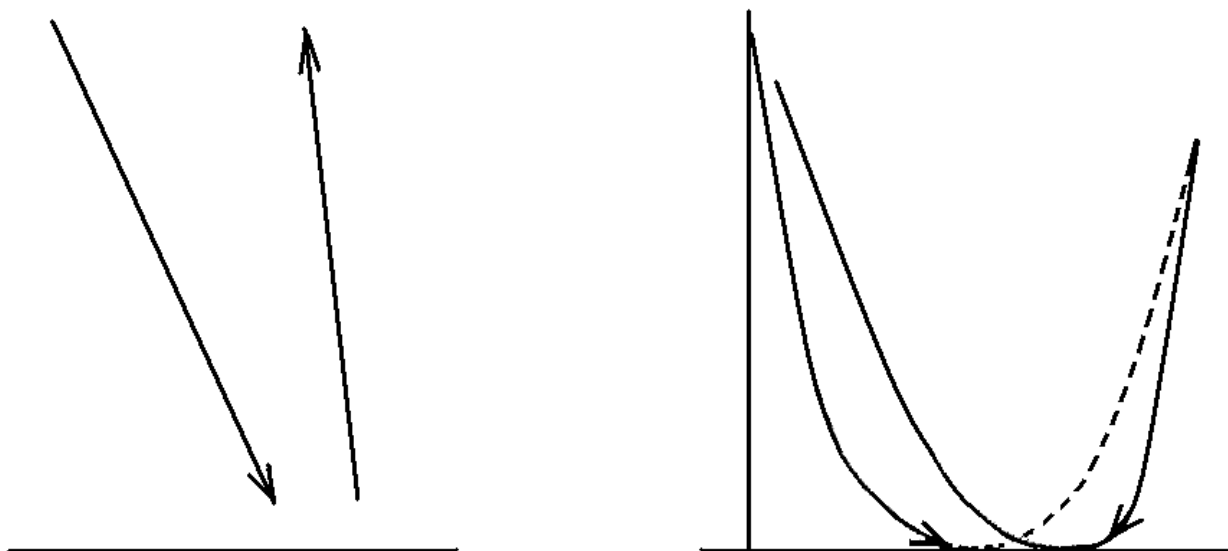
3/4

4/4

2/4

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Демидова М. Г., Левицька І. М., Новська О. Р. Основний музичний інструмент: навч. посіб. Одеса : Університет Ушинського, 2020. 200 с.
2. Підготовка майбутніх учителів мистецтва до практичної роботи зі шкільним пісенним репертуаром: навч.-метод. посіб. Мелітополь, 2019. 142 с.
3. Ревенко Н. Інструментальне виконавство (Фортепіано) Частина І: навч.-метод. посіб. Миколаїв: МНУ, 2018. 318 с.
4. Шумська Л.Ю. Хорове диригування : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 105

Допоміжна література

1. Бойчук І. І. Робота над різножанровими творами у класі фортепіано: навч.-метод. посіб. Чернівці : ЧНУ, 2021. 68 с.

2. Грінченко А. М. До проблеми удосконалення виконавських навичок у майбутніх учителів в процесі гри на фортепіано. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя: КПУ, 2022 № 81. С.152-156
3. Грінченко А. М. Особливість формування виконавських умінь майбутніх вчителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя: КПУ, 2022 № 82. С. 164-169
4. Мамикіна А. І. До проблеми розвитку музично-стильового мислення майбутніх учителів музики в процесі виконавсько-інструментальної підготовки. *Наукові записки*. 2018. №170. С. 208-212.
5. Мамикіна А. І. До проблеми виконавського контролю в інтерпретаційному процесі музиканта. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць*. Запоріжжя: КПУ, 2022. № 82. С. 207–210
6. Мамикіна А. І. Формування вмінь художньо-педагогічної інтерпретації майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки. *Наукові записки*. 2017. №143. С. 190-194.
7. Осадча Т. В., Клубкова С. А., Левицька І. М. До питання вдосконалення хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки*. 2021. Випуск 197. С.143-149.
8. Осадча Т.В. Шляхи формування вольових якостей майбутніх учителів - хормейстерів у процесі фахової підготовки. *Інноваційна педагогіка Науковий журнал*. 2020. Вип.23. Т2. С.70-75.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Бібліотека національної музичної академії України: офіційний сайт. URL: <https://lib.knmau.com.ua/>
3. Бібліотека Одеської національної музичної академії: офіційний сайт. URL: <https://odma.edu.ua/biblioteka/>
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Музичні сезони: <https://musicseasons.org/debyussi-syuita-dlya-fortepiano/>

